

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

“Toplumsal Sorunların Birey Üzerindeki Etkisi”

Sözcük Sayısı: 3444

Mayıs 2023

Kategori: Kategori 1

Araştırma Sorusu: Aziz Nesin’in “Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz” adlı yapıtında Yaşar Yaşamaz karakterinin kişilik özelliklerinin yapıttaki toplumsal sorunları anlatmadaki işlevi nasıl ele alınmıştır?

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	2
2. YAŞAR ÜZERİNDEN YANSITILAN TOPLUMSAL SORUNLAR	4
2.1 Bürokratik Yozlaşma	4
2.2. Yoksulluk.....	8
2.3. İşsizlik.....	10
3. “YAŞAR YAŞAMAZ” ve “KARAKAPLI NİZAMİ BEY”	12
3.1 “Yaşar Yaşamaz” İsmiinin İşlevi	12
3.2 “Karakaplı Nizami Bey”	13
4. SONUÇ	14
5. KAYNAKÇA	16

1. GİRİŞ

Toplumsal sorunlar, belirli bir kesimin ekonomik ve sosyal eşitsizliğe maruz kalmasına yol açan çeşitli problemler grubudur. Bu sorunlar toplum arasında kargaşaya yol açarak devleti yozlaşma yoluna doğru itebilir. Sınıflar arası uçurum, işsizlik, çarpık kentleşme, bürokrasideki yozlaşma, ve yoksulluk toplum içinde eşitsizliği ortaya çıkartarak, kargaşayı oluşturacak toplumsal sorunlardan sadece birkaçıdır. Bu örnekler ve birçok başka toplumsal problem, farkındalık yaratmak ve toplumu bu sorunlardan arındırmak amacıyla birçok edebi esere konu olmuştur. Yazarlar yapıtlarında bu sorunların yarattığı yozlaşmayı eleştirerek toplumdaki bireyleri bu durumlar hakkında düşünmeye ve sorgulamaya davet ederler.

Bu tezde, Aziz Nesin'in bürokrasideki yozlaşma, işsizlik, yoksulluk, sınıflar arası farklar gibi toplumsal sorunlar üzerinde duran *Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz* adlı yapıtı incelenmiştir. Yapıtta geçen çeşitli toplumsal sorunun anlatımında Yaşar Yaşamaz figürünün okura iletimindeki işlevi tezin üzerinde durduğu konudur.

Yapılan kaynak taramalarla yapıtın tekil bir şekilde işlenmediği, yabancı başka edebi eserlerle karşılaştırma yapılarak yazılan tez çalışmaları görülmüştür. Bu çalışmalarda Aziz Nesin'in ironi, mizah tekniklerini kullanma amacıyla diğer yazarların bu teknikleri kullanmadaki hedefleri¹ ve "birey ve bürokrasi" çatışmalarının dilsel anlamda işlenişleri² karşılaştırılmaktadır. Bu tezin amacı ise Yaşar Yaşamaz odak figürünün kişilik özelliklerinin, isminin; yapıttaki işsizlik, bürokrasideki bozukluk, sınıf farkı, yoksulluk gibi toplumsal sorunları anlatmadaki işlevini incelemektir.

¹ Taş, Cem. "Aziz Nesin'in *Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz*, Carl Zuckmayer'in Köpenick'li Yüzbaşı ve Friedrich Dürrenmatt'ın Büyük Romulus adlı eserlerinde mizah, hiciv ve ironi", Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yabancı Diller Eğitimi Ana Bilim Dalı, 2007, 165 s.

² Razi, Okan. "Aziz Nesin'in "*Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz*" ile Carl Zuckmayer'in "*Der Hauptmann von Köpenick*" adlı eserlerinde "birey ve bürokrasi", Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Alman Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2005, 146 s.

Belirli bir durumu anlamaya çalışırken o durumu birebir yaşamış insanlardan dinlemek olayın kavranmasını daha kolay bir hale getirebilir. Hatta kolaylaştırmakla kalmayıp o durumu yaşamış gibi bile hissettirebilir. Bu çalışmadaki yapıtın olay örgüsü odak figürün başından geçenleri anlatması ile ilerlemektedir. Yaşar karakterinin yaşamında karşısına çıkan toplumsal sorunlar onun bakış açısından anlatılmıştır. Toplumda kargaşa yaratan sorunlarla yüzleşen bir bakış açısının okura bu problemlerin olumsuz yönlerini aktarmadaki işlevi tezde işlenmiştir.

Aziz Nesin'in *Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz* yapıtında Yaşar figürünün nüfus müdürlüğünde yapılan bir hata ile ölü olarak gözükmesi sonucunda bir nüfus kağıdına sahip olamaması ve okula yazılıp eğitim görememesiyle başlayan hayatındaki olumsuzluklar; işsizlik, yoksulluk gibi toplumsal sorunları beraberinde getirmesiyle devam etmiştir. Nüfus kağıdının olmaması sonucunda işe alınmaması, Yapıtta işlenen ana toplumsal sorun olan bürokratik bozukluk Yaşar'ın hayatında diğer toplumsal sorunlara da sebep olmuştur. Bu durumun toplumda düzensizliği getirmesiyle birlikte toplumda bu gibi sorunlarla karşılaşan bireylerin hayata bakış açısının depresifleştiği görülebilir fakat incelenen yapıtta Yaşar figürünün verdiği tepkiler ve bakış açısı beklenenin zıttıdır. Yapıtta odak figür toplumsal sorunların yarattığı karışıklıklara ve olumsuzluklara içten içe kırgınlık duysa da hayata hala umutlu, pes etmeyen bir tutumla yaklaşmaktadır. Figürün bu masum bakış açısının yapıtın sonunda değişmesiyle odak figürün yaşadığı dönüşüm, toplumsal sorunların insan üzerinde yarattığı olumsuz etkiyi gözler önüne sermektedir.

Yapıtta toplumsal sorunlar, "*Yaşar Yaşamaz Üzerinden Yansıtılan Toplumsal Sorunlar*" ve "*Yaşar Yaşamaz*" ve "*Karakaplı Nizami Bey*" olacak şekilde iki bölümde incelenecektir.

2. YAŞAR ÜZERİNDEN YANSITILAN TOPLUMSAL SORUNLAR

2.1 Bürokratik Yozlaşma

Bir devletin yönetim sisteminde oluşan sorunlar sonucunda toplumdaki bireylerin güvenliği, huzuru, hakları zarar görür. Bürokrasideki yozlaşma toplumdaki eşitliği engelleyerek bireylerin yaşamlarını sürdürebilme amacıyla ahlaki, düşünsel açıdan kimliklerinin olumsuz bir dönüşüme uğramasına yol açar.

Çocukluğundan beri, nüfus müdürlüğündeki devlet defterlerinde ortaya çıkan bir karışıklık sonucunda nüfusta ölü olarak görülmesiyle nüfus kağıdına sahip olmayan Yaşar figürü tüm yaşamı boyunca olumsuzluklarla uğraşmak zorunda kalmıştır. Devlete göre Yaşar figürünün “yaşamayan” olarak bilinmesi durumunda oluşan bürokratik yozlaşma odak figürün eğitim hakkını elinden almış; askerlik görevinde sorunlar yaşamasına, babasından ona kalan mirası alamamasına, iş sahibi olamamasına yol açmıştır. Eğitim görmek adına nüfus kimliği çıkarması gereken Yaşar figürü devlet defterinde daha doğmadan Çanakkale Savaşında şehit düştüğünün yazması sonucunda okula gidememektedir. *“Yahuuu, evlendiğim gün çocuğum doğmuş olsa 1915’te dört yaşında olur. Dört yaşında bir bebe, ne zaman büyüdü, ne zaman askere gitti de, 1915’te şehit düştü?”* (Nesin, 36) Mizahi unsurların yardımıyla yaşanan bu sorunun saçmalığı vurgulanarak bürokratik bozukluğun Yaşar’ın hayatını küçük yaştan beri ne kadar büyük bir şekilde etkilediği aktarılmaktadır. Düzeltilebilecek bu sorunun hatalı bir durum olduğu sorgulanabilecekken; devlet nüfus defterinin yanlış olamayacağını savunulmasıyla hatanın diretilmesi ve sorunu çözmek yerine sorunun üstünün örtülmesi bürokrasideki yozlaşmanın ne kadar etkin bir problem olduğunu vurgulamaktadır. *“Defter yalan söylemez.”* (Nesin, 36) Bu bozukluğun yarattığı sıkıntı sonucunda Yaşar figürü toplumda bir birey olarak görülmemektedir.

Nüfus cüzdanına sahip olamamasıyla vatandaş olarak, birey olarak görülmeyen odak figür; askerlik sürecinde de benzer sıkıntılar yaşamıştır. Askere giderken kimliğinin kısa sürede çıkartılacağı söylenerek askere girebilmiştir fakat terhis süreci nüfusta “şehit” olarak görülmesiyle uzamıştır. Bürokraside çıkan bu sorun Yaşar’ın askerde gerektiğinden fazla bir süre kalmasına yol açarak yaşama özgürlüğünü kısıtlamıştır. Bu kısıtlayışın anlatımında kullanılan mizahi unsurlar bürokratik bozukluğun oluşturduğu olumsuzlukların mantıksızlığını nitelemektedir. *“Ondan değil yüzbaşım. Dersim’de şehit düşmüş olamam ben, çünkü çok daha önce, Çanakkale Savaşı’nda şehit düşmüştüm.”* (Nesin, 53) cümleleri Yaşar figürünün bu durumlar karşısında saf bir tutumunun olduğunu göstermektedir. Figürün bu özelliğinin baskın bir şekilde mizah unsurunun da yardımıyla yansıtılması yapıtın sonlarına doğru Yaşar’ın saflıktan kurnazlığa, kendinin tam zıttı olan bir kişiye dönüşümü toplumsal sorunların bireyler üzerindeki olumsuz etkisini göstermektedir.

Bürokrasideki karışık sistem toplumdaki bireylerin sıkıntılarının çözülmesini veya ihtiyaçlarının giderilmesini zorlaştırmaktadır. Yaşar figürünün ayrıca nüfus müdürlüğünde ortaya çıkan bürokratik bozukluktan babasının mirasını alırken daha büyük bir sıkıntı çekmiştir. Karmaşık devlet sistemleri sonucunda Yaşar figürü bankada bulması gerektiği kişiyi bulamamış ve miras için gerekli belgeleri alamamıştır. Yaşar mirası almak için bankadan çıkıp futbol stadyumuna hatta akıl hastalıkları hastanesine kadar ulaşmıştır. *“Ben de geçen yıl buraya bir numara almak için gelmişim, hala alacağım o numarayı...”* (Nesin, 79) Bu karışık sistemin absürt bir abartı ile okura aktarılması bürokratik sistemdeki işlevsizliğin altını çizmektedir. Yaşar’ın numara almak kadar basit bir eylemi sistemin düzensizliği sonucunda gerçekleştirememesi ve günün sonunda akıl hastanesine kaldırılması *“Akıl hastalıkları hastanesine tıktılar. Hekimler iğne yapıp beni bayıltmışlar. ‘Ben o Ayten’in de... Hay ben o Ayten’in de...’ diye diye bayılmışım.”* (Nesin, 89)

cümleleriyle verilirken Yaşar gibi saygılı, nazik bir figürün karşılaştığı sistemsel engeller sonucunda hakaretlerde bulunması bürokratik yozlaşmanın bireyler üzerindeki yıpratıcı etkisini göstermektedir.

Devletin çıkarı söz konusu olduğunda bireyin yaşamının önem arz etmesi devletteki bürokratik bozukluğun varlığını ve bu sorunun bireyi olumsuz etkileyebileceğini göstermektedir. Yaşar Yaşamaz'ın nüfus kağıdına sahip olmamasına rağmen askere gitmesi gerektiği, babasının devlet borcunu ödemesi gerektiği durumlarda devlet tarafından hayatta olarak kabul edilmesi; Yaşar'ın iş sahibi olma, aile kurma, miras alma, yaşamını sürdürme isteklerini ve ihtiyaçlarını gerçekleştirmeye çalışırken devletin onun varlığını kabul etmemesi Yaşar'ın birinci tekil kişili anlatımıyla okura aktarılmaktadır. “*Okula gidecekken yaşamıyorum, askere alırlarken yaşıyorum, terhis olacakken yaşamıyorum, babamın vergisini öderken yaşıyorum, mirasımı alacakken yaşamıyorum...*” (Nesin, 60) Bu durum Yaşar figürünün psikolojisini olumsuz bir şekilde etkilemiş hatta kendi canına kıyma düşüncesini bile aklına getirmiştir. “*(...) ölüp ölmediğini, yaşayıp yaşamadığını sen devletten daha mı iyi biliyorsun dangalak... (...) Kıy canına da resmî belgeler doğru çıksın...*” (Nesin, 121) Yaşar figürünün kendine “dangalak” gibi sıfatlarla hitap etmesi bürokratik bozukluğun bireyi değersiz hissetmesine, benlik algısının olumsuzlaşmasına yol açtığını göstermektedir.

Bürokraside sınıf farkının, eşitsizliğin ve adaletsizliğin varlığı da bireyin olumsuz anlamda bir dönüşüm yaşamasına yol açabilmektedir. Yapıtta Yaşar figürü iş bulamama sıkıntısı ile boğuşurken, üst kesime mensup olan Satı Bey'e giderek ondan yardım istemektedir. Satı Bey'in Yaşar figürüne verdiği bir kart sayesinde istediği işe girmeye hak kazanmıştır. Verilen kart üst kesimin elinde bulundurduğu ayrıcalığı simgelerken Yaşar gibi saf, naif, iyi niyetli bir figürün olumsuz özellikler gösteren birine dönüşümünü okura iletiminde yardımcı olmaktadır. Kartın

aksilikler sonucu yırtılmasıyla bürokratik bozukluğun Yaşar gibi saf, naif, iyi niyetli bireyleri bozukluğun bir parçası yapmak dışında bir şans bırakmadığının göstergesidir. “(...) kendimi tutamayıp hırsımdan ağlayıp hıçkırarak, herifin anasına avradına, soyundan hiçbirini de unutup bırakmamacasına sövüp saymaya başladım.” (Nesin, 145) cümlesinde Yaşar figürünün insanlara saygıyla yaklaşan bir figürken yaşamını sürdürmesini sağlayacak olan iş imkanının yok olması sonucunda kaba bir kişilik yapısının oluştuğu görülmektedir ve bürokratik bozukluğun bireyi kişilik bağlamında olumsuz bir dönüşüme sürüklediğinin altı çizilmektedir.

Bürokrasideki problemler sonucunda hayatı tepetaklak olan odak figür Yaşar, bu sıkıntılarını son vermek amacıyla intihar girişimlerinde bulunmuştur. Sağlık Bakanlığı ve Eczane'nin bozuk fare zehri satması, trenlerin zamanında istasyona gelmemesi, hava gazı borularının işlevini düzgün bir şekilde yerine getirmemesi gibi çeşitli engeller sonucunda Yaşar kurtulmak istediği hayatından kurtulamamaktadır. Yaşar'ın nüfusta “ölü” görülmesine neden olan bürokratik bozukluk, aynı zamanda Yaşar'ın ölüm isteğinin gerçekleşmesine de izin vermemektedir. Bu ironik durum bürokratik bozukluğun birey üzerindeki olumsuz etkisinin bitmezliğini okura iletmektedir. Bu olayların anlatımında mizah unsurunun baskın bir şekilde kullanımı durumun saçmalığını vurgularken yaşamın her alanındaki başı boşluğun da altı çizilmektedir. “‘(...) Zehirler etkisiz, tirenler tarifersiz, havagazı gazsız... Peki biz kendimizi nasıl öldüreceğiz.’ diye bağırdım. Odabaşı şaka yaptığımı sanıp (...)” (Nesin, 221) Yaşar figürünün bürokratik bozuklukların akıl sağlığını etkilemesiyle hayatına son verme isteğinin diğer figürler tarafından “şaka” olarak algılanmaktadır. “Şaka” sözcük seçimi devletteki sıkıntıların farkında olunmadığını, alışılmış olduğunu ve ciddiye alınmadığını göstermektedir. Bürokratik bozukluğun engellediği ölüm isteğinin gerçekleşmemesi sonucunda Yaşar hayatına bu bozukluğu görmezden gelerek devam etmesine rağmen bu bozukluk yine de peşini bırakmamaktadır. Yaşamına devam etmeye karar veren Yaşar bu sefer de yediği

yemeklerle ölüyorken bürokratik yozlaşmanın onu ölüme terk etmesi yapıtaki ironik yaklaşımla yansıtılmaktadır. Cinayet büroda çalışan, polis olan figürlerin Yaşar'a yardım etmemesi sonucunda odak figür ölümün eşiğine gelmiştir. Yapıtta bu olayın anlatımında kullanılan mizah, sistemin her alanındaki çürümeyi yansıtırken bireye gereken önemin verilmediğini de vurgulamaktadır. Yaşar figürünün bürokratik yozlaşma sonucunda başına gelen bu olayla bu yozlaşmanın bireyi değersizleştirilmesi eleştirilmektedir.

Yaşar Yaşamaz odak figürünün çocukluğundan beri onu takip eden bürokratik bozukluk yaşamını yetişkinde de olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Bu toplumsal sorunun bireye olan etkisinin büyüklüğüyle bireye yaşattığı dönüşümle bireyi bu bozukluğun bir parçası haline getirmesi Yaşar figürünün başlarından geçenlerle okura iletilmektedir. Bürokratik bozukluğun bireyi yozlaştırma özelliği Yaşar gibi dürüst, nazik bir bireyin bu özelliklerini yavaş yavaş kaybetmesiyle sözcük seçimleri, mizah, ironi kullanımı ve sıfat tercihleri gibi edebi unsurların yardımıyla anlatılmaktadır.

2.2 Yoksulluk

İş imkanlarının yetersizliği, iş alımındaki adaletsizlik, gelir dağılımındaki eşitsizlik gibi bir sürü nedenden dolayı ortaya çıkan yoksulluk bireyleri olumsuz bir şekilde etkileyerek ahlaki bir dönüşüm geçirmelerine sebep olmaktadır.

Yoksulluk, Yaşar figürünün nüfus kağıdını çıkarttırmak için ihtiyaç duyduğu paraya erişmesini engellemektedir. Para kazanmak amacıyla hapisanede aşçının yanında fazla paraya fasulye satmaya ve para kazanma eylemini genişleterek heykel satma, “rehincilik” gibi borç para verip karşılığında daha fazla para alma, koğuşunda anlattığı hikayesinden para toplamaya, anlatı yeteneğini kazanca çevirmeye başlamıştır. Yapıtın başında bu hikayeleri içindekileri boşaltmak amacıyla anlatırken, yoksulluğun yarattığı aç gözlülükle bu durumu da para kazanmak için bir

fırsata çevirmiştir. Yaşar sadece Karakaplı Nizami Bey figüründen yardım isteme amacıyla para kazanmanın ötesine giderek gözü paraya doymaz hale getirmiştir. “(...) *haftada bir gün de ziyaret günleri heykel satışından, enaz ikiyüz lira kazanıyordu. Ama yine de gözü doymuyordu.*” (Nesin, 235) Bu durum anlatılırken tanrısal bakış açısının kullanımıyla Yaşar Yaşamaz’ın her şeyini dürüstçe paylaştığı koğuştaki arkadaşlarına bu eylemlerini iletmediğini ve dürüstlük özelliğinin paraya olan aç gözlülüğüyle beraber yok olmaya başlayışı okura iletilmektedir.

Yaşar halk hikayecisi gibi hayat hikayesini koğuştakilere anlatmaktadır. Sade, açık, akıcı bir dilin varlığıyla bu durum pekiştirilmekte ve odak figürün bu özelliği saf, temiz, Anadolu insanı kimliğiyle yaratıldığını göstermektedir. “(...) *başından geçenleri anlatmaktan vazgeçmemiştii. Üstelik bu anlatmalarına karşılık yine eskisi gibi koğuştaki arkadaşlarının topladıkları parayı da alıyordu.*” (Nesin, 235) Anlattığı hikayelerin amacının içini döküp rahatlamaktan para kazanmaya dönüşmesiyle Yaşar’ın bu özelliklerini kaybettiği, yoksulluk sorununun onu olumsuz bir dönüşüme zorladığı okura iletilmektedir.

Yapıtın başında odak figür Yaşar’ın kendini dine vererek imamın yanından ayrılmadığından bahsedilmektedir. Bu durumun asıl nedeninin imam aracılığıyla uyuşturucu ticareti yapması olduğu açıklanmaktadır. Geriye dönüş tekniğiyle aktarılan Yaşar’ın bu davranışı, yoksulluk sorununun gözünü boyayarak onu ahlaki olarak yozlaştırdığını göstermektedir ve Yaşar’ın yaşadığı dönüşümün somut bir örneğidir. Yaşar figürünün bu eylemi okura aktarılırken “*Başı İmam’ın ayaklarına değerek secdeye kapanıyor ya... Nedenmiş bütün bunlar? Yahu, şeytanın aklına gelmez be!*” (Nesin, 16) cümlesinde “şeytanın aklına gelmez” sözünün kullanımı Yaşar Yaşamaz’ın kötülüklerin atası şeytandan bile beter bir davranışta bulunduğunu vurgulayarak yoksulluğun bireyi etik ve ahlaki normlardan uzaklaştırarak kişisel bir dönüşüme sürüklediğini göstermektedir.

Sistemdeki bozukluk, adam kayırma, alt sınıfın değersizliği gibi birçok etkenden beslenen yoksulluk sorununun Yaşar'ı paraya aç hale getirmesiyle gözünü döndürmesi yapıtta anlatılmaktadır. Dürüst, yardımsever, ahlaki anlamda düzgün bir figür olan Yaşar'ın aç gözlü, sinsi, bencil bir bireye dönüşmesi ile işlenirken yoksulluğun bireyin iyi özelliklerini yok ederek, toplumdaki sorunların bir parçasına dönüştürdüğü eleştirel bir tutumla okura sunulmaktadır.

2.3 İşsizlik

Toplumda bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan iş edinme eylemi, bazı eşitsizlik ve adaletsizlikler sonucunda gerçekleştirilemeyerek bireylerin sağlıklı, ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir hayat yaşamalarını engelleyebilir. İş bulmanın zor olduğu bir durumda birey hayatını sürdürmek amacıyla ahlaki açıdan yanlış olan işlere karışmak zorunda kalabilir ve kişiliğini olumsuz etkileyerek, ahlakını yozlaştırabilir.

Yaşar Yaşamaz nüfus cüzdanına sahip olamaması sonucunda iş sahibi olmakta sıkıntı çeken bir figürdür. Para kazanmak niyetiyle siyasi bir karşılama törenine katılan Yaşar, bu törene izinsiz girmekte ve yalan söyleyerek bu törenin bir parçası olmaktadır. Hayatını sürdürmek amacıyla ahlaki bir yozlaşma içerisine istemeden de olsa girmektedir. *“Bikez aralarına katılmışım, haberim yok desem olmaz... ‘Hiç haberim olmaz mı canım! Var elbette. Yani işte...’”* (Nesin, 98) cümlelerinde kullanılan “ünlem” ve “üç nokta” Yaşar'ın töreni bilmeden orada oluşunu vurgulamaktadır. Yaşar figürünün dürüst kişiliğinin yapıt ilerledikçe, işsizlik gibi toplumsal sorunlarla karşılaştıkça olumsuz bir şekilde etkilendiği görülmektedir. Bu durum toplumsal sorunların bireyi olumsuz bir dönüşüme sürüklediğinin göstergesidir.

İş imkanlarının bürokrasideki eşitsizlik sonucunda kısıtlı olmasıyla yaşamını sürdüreceği parayı bulamayan Yaşar figürü önceden eleştirdiği bir durum olan “başkasının parasını yemek” eylemini

gerçekleştirmek zorunda kalmıştır. Yaşar'ın sevdiği ve evlenmek istediği Anşe figürünü çalıştırmak için İstanbul'a getirtmesi ve onun kazandığı parayı kalitesiz malları pahalıya satan bir manav dükkânı açmak için kullanması ahlaki bir yozlaşma geçirdiğini göstermektedir. “‘(...) *Karı parasıyla kahvede akşama dek iskambil kâğıdı mı oynayacağım?’ diyeceğim ama nasıl derim? Parası olmayanın, yiğitliği hiç olmaz.*” (Nesin, 154) cümlelerinde görülen retorik sorular Yaşar'ın yaşadığı olumsuz dönüşümün elinde olmayan bir dönüşüm olduğunu nitelemektedir. İşsizlik toplumsal sorununun bireyi yaşamını devam ettirebilmesi için gerek duyduğu parayı kazanmak amacıyla geçmişte karşı olduğu ahlaki açıdan yanlış olan eylemleri gerçekleştirmeye zorlayabildiği belirtilmektedir.

İş sahibi olmak amacıyla gittiği devlet dairesine benzer yerde Yaşar işe girmek için Müdür figürünün her dediğini kabul etmektedir. “*Derim, evet efendim derim, n'olacak? Dilim aşınacak değil ya... İşsizlikten ciğerim yanmış.*” (Nesin, 237) Yaşar'ın işsizlikten yaşadığı çaresizlik, üzüntü ve acı iç monologların yardımıyla okura aktarılmaktadır. Yaşar figürünün işsizliğin onda hissettirdiği duyguları “ciğerim yanmış” deyimiyile açıklaması, bu sorunun onu gelip geçici bir üzüntüye değil, büyük bir acıya maruz bıraktığı anlatılmaktadır. Bu durum işsizlik toplumsal sorununun bireyi ruhsal açıdan etkilediğinin göstergesidir.

Yapıtın sonunda işsizlik sorunu Yaşar figürünü ahlak kurallarına tamamen karşı olan eylemler gerçekleştirmesine yol açtığı görülmektedir. Yaşar hapiste para kazanmak amacıyla uyuşturucu ticareti yapmaya başlamıştır. Etik ve ahlaki değerlere uygun bir şekilde meslek bulamaması sonucunda para kazancını ahlaki açıdan doğru olmayan yollardan sağlamak zorunda kalmıştır. “*Ama yemek satışından aldığı komisyondan, tefecilik kazancından, maltız satışlarından, daha bunlar gibi yapmakta olduğu kazançlı işlerinden ne diye başkalarına haraç verecekti!*” (Nesin, 247) cümlesinde yapıtın genelinde kullanılan kahraman bakış açısı yerine, bu bölümde tanrısal

bakış açısının kullanımı; Yaşar'ın yardımsever, nazik, dürüst kişiliğinin işsizlik sorunu nedeniyle olumsuz yönde bir dönüşüme uğradığını belirtirken ve Yaşar'ın işsizlik sonucunda ahlaki kalıplara uymayan eylemler gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu durum işsizlik gibi toplumsal sorunların bireye ahlaki bir yozlaşma geçirttiğinin göstergesidir.

Yapıtın başında saf, dürüst, saygılı bir figür olan Yaşar'ın bu kişilik özelliklerini yapıtın sonunda kaybetmesinin temel nedenlerinden biri işsizliktir. Yaşar Yaşamaz'ın işsizlik ile karşılaşması sonucunda yaşamını devam ettirmesi için gerek duyduğu parayı elde etmekte zorlanması ve dolandırılma dolandırılma dolandırmayı öğrenmesine sebep olmaktadır.

3. “YAŞAR YAŞAMAZ” ve “KARAKAPLI NİZAMİ BEY”

3.1 “Yaşar Yaşamaz” İsmi ve İşlevi

“Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz” romanının odak figürü Yaşar Yaşamaz'ın ismi; karşılaştığı toplumsal sorunların temel sebebi olan devlet dairesinin yaptığı bir hata nedeniyle nüfus kağıdına sahip olmaması devletin çıkarları olduğu durumlarda yaşayan, bireyin çıkarı olduğu durumlarda yaşamayan bireyi temsil etmektedir.

Kurgudaki komedi unsurunu ve tezatlığı barındıran bir isim olan “Yaşar Yaşamaz” özellikle bürokratik bozukluğun anlatımında dikkat çekmektedir. İlk kez Yaşar koğuşa girerken okura iletilen bu isim, karşıt iki kelimedenden oluşmasıyla beraber koğuştaki mahkumlar tarafından komik bulunmuştur. “ — *Hay sen çok yaşa Yaşar Yaşamaz. Koğuştaki bir kahkaha patladı.*” (Nesin, 29) Ayrıca Yaşar'ın nüfus müdürlüğünde çıkan sorundan dolayı yaşamadığını ifade ederken mahkumlar Yaşar'ı akıl hastası sanmaktadırlar. “(...) *gerçekte ben yokum. (...) — Tozutmuş olan bu herif, saçmalıyor!*” (Nesin, 30) Bu ismin mizah unsuruyla okura iletilmesi odak figür Yaşar'ın bürokraside ortaya çıkan bir sıkıntı sonucunda yaşamıyor sayılmasının saçmalığını vurgulayarak

bürokratik bozukluk ve bireyin yaşamında ortaya çıkardığı olumsuz durumlar eleştirilmektedir. Aynı zamanda, bu durumun mahkumlar tarafından “delilik” olarak algılanması da nüfus müdürlüğünde yaşanan sorunun akıl sağlığını yitirmiş bir birey tarafından oluşturulabilecek bir olay kadar çılgın ve anlamsız olduğunu okura aktarmaktadır.

Nüfusta “yaşamayan” olarak görülen bir figürün “Yaşar” adına sahip olması yapıttaki çelişkilerdendir. Yaşar’ın babasının diğer oğullarının ölmesi sonucunda Yaşar’a ismini kazandırmıştır. Yaşar’ın hayatta kalacağı, “yaşayacağı” umuduyla verdiği bu isim figürün başına gelenlerle ironik bir hal almıştır. “*Allah ömür verdi. Yaşarımız yaşadı.*” (Nesin, 34) İroninin varlığıyla oluşan mizah unsuru Yaşar’ın bürokratik yozlaşma sonucuyla başına gelen bu durumu güldürerek eleştirmekte ve sorgulatmaktadır.

3.2 “Karakaplı Nizami Bey”

Yapıt boyunca sadece ismen duyulan “Karakaplı Nizami Bey” figürü “her sorunu çözebilen” olarak nitelendirilmektedir. Bu özelliğe sahip olan figür yozlaşmış sistemin bir parçası olması sonucunda bu sorunları çözebilmektedir. Aynı zamanda yapıt boyunca Yaşar figürüne “yardım edebilecek kişi” olarak görülmektedir. Olay örgüsünde okurun karşısına çıkmayan Karakaplı Nizami Bey figürü, Yaşar figürünün karşılaştığı toplumsal sorunlar sonucunda dönüşeceği kişiyi simgeleyen ipucu izlektir.

Yozlaşmış sistemle bir olarak hareket eden “Nizami Bey” figürü için isim olarak düzene ve kurala uygun anlamına gelen “Nizami” sözcüğünün seçilmesiyle yapıtta bir tezatlık unsuru oluşmaktadır. “Yaşar Yaşamaz” isminde de görülen bu tezatlık bürokratik sisteme uyum sağlayabilenin, bu sisteme uygun olan bireyin bürokrasideki yozlaşmaya ayak uydurarak bunu başarabildiğini vurgulamakta ve bireyi yozlaşmanın bir parçası haline getirmeye zorladığını açıklayarak eleştirmektedir.

Karakaplı Nizami Bey'in yapıt boyunca önemi anlatılırken montaj tekniğinden yararlanılmaktadır. “*Dünyada yürür nami / Nana nina ninami / Olmazsa olur yapar / Karakaplı Nizami*” (Nesin, 200) Yaşar figürünün aklına takılan türkünün kullanımı Karakaplı Nizami Bey'in onun yaşamında önemli bir parça olacağını ima etmekte ve aklına takılmakla kalmayıp Nizami figürünün kendisi haline geleceğine dair bir ipucudur. “— *Karakaplı Nizami Bey'e başvurmuş olsaydın, o sana bir değil beş nüfus kâğıdı birden verirdi.*” (Nesin, 211) cümlesinden Nizami Bey'in yozlaşmış sistemde bireyin kendi yolunu kendi bulduğunu ve sistemin açıklarına göre hareket ettiğini, yozlaşmaya ayak uydurarak bireyin yaşamına devam edebileceğini simgelediği görülmektedir. Bu durum toplumsal sorunların bireyi yozlaştıran özelliğini niteleyerek bu yozlaşmanın bireyin yaşamını devam ettirmesi için gerekli ve zorunlu bir durum olduğunu vurgulamaktadır. Geçmişte doğru yollardan nüfus kağıdına sahip olmayı amaçlayan Yaşar'ın sistemin işlevsizliği sonucunda hukuksal ve ahlaki normları hiçe sayarak varlık edinmesi, odak figürün ironik bir dönüşüm geçirdiğinin göstergesidir. Yaşar figürünün yapıtın sonunda dönüşeceği kişi olan Nizami Bey ile simgelenmiştir.

“Karakaplı Nizami Bey” toplumsal sorunların bireyin kişilik özelliklerini olumsuzlaştırarak bireyi bir dönüşüme sürükleyebildiğini gösteren bir semboldür. Yaşar Yaşamaz'ın da başına gelen toplumsal sorunları engellemek amacıyla aradığı Nizami Bey'i bulmaya çalışırken Karakaplı Nizami Bey'e dönüşmüştür. Yaşar figürünün dönüşümü özellikle bürokratik yozlaşma toplumsal sorununun bireyin ahlakını olumsuz etkileyerek bir değişime zorlayabileceği okura aktarılmaktadır.

4. SONUÇ

Aziz Nesin'in “Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz” adlı romanıyla ilgili yapılan çalışmalar daha çok mizahi öğelerin toplumsal sorunları anlatımdaki katkısını açıklarken bu tez, özellikle odak figür

Yaşar Yaşamaz'ın kişilik özellikleri ve yaptın sonunda yaşadığı dönüşüm üzerinden anlatılan toplumsal sorunları incelemiştir.

Yapıttaki toplumsal sorunlar “*Yaşar Yaşamaz Üzerinden Yansıtılan Toplumsal Sorunlar*” ve “*‘Yaşar Yaşamaz’ ve ‘Karakaplı Nizami Bey’*” olacak şekilde iki bölümde incelenmiştir. Bürokratik bozukluk, işsizlik, yoksulluk gibi yapıtta işlenen toplumsal sorunların birey üzerindeki etkileri üzerinde durulmuştur. Bürokraside ortaya çıkan sıkıntıların, işsizliğin ve yoksulluğun Yaşar figürünün hayatındaki etkisi ele alınmıştır. Bu sıkıntılar Yaşar'ın saf, dürüst, saygılı kişiliğini yozlaştırarak yalancı, saygısız bir bireye dönüşmesine; akıl sağlığını yitirmesine ve canına kıyacak boyuta gelmesine sebep olmuştur. Aziz Nesin retorik sorulara başvurarak Yaşar figürünün yaşadığı bu dönüşümün elinde olmadığı, yaşamını sürdürmek için zorunda kaldığı bir eylem olduğunu vurgulayarak bürokratik yozlaşmanın bireye değerlerinden vazgeçmek dışında başka bir çare bırakmadığını okura aktarmıştır. Mizahi bir anlatımla Yaşar figürünün başından geçenlerin saçmalığı ve anlamsızlığı vurgulanarak bu toplumsal sorunlar eleştirilmiştir. Hayatta oluşu, devletin yararına dokununca kabul edilmesi; devletin işine yaramayan durumlarda kabul edilmemesiyle Yaşar'ın içine düştüğü bu kargaşa akıl sağlığını olumsuz bir şekilde etkilemiştir. İç monologlar Yaşar'ın hem akıl sağlığının kötüye gitmesini hem de kişilik özelliklerinin yaşadığı olumsuz değişimi yansıtmıştır.

“Yaşar Yaşamaz” ve “Karakaplı Nizami Bey” başlığı altında Yaşar Yaşamaz odak figürünün isminin işlevi ve Karakaplı Nizami Bey'in Yaşar'ın dönüşeceği kişiliği simgeleyişi ele alınmıştır. Odak figürün ismindeki tezatlık yapıtta başına gelen toplumsal sorunları ve özellikle bürokratik yozlaşmayı simgelemiştir. “Yaşar Yaşamaz” isminin gülünçlüğü, figürün devlet tarafından bir “Yaşar” bir “Yaşamaz” olarak görülmesinin anlamsızlığını vurguladığı tezin ““Yaşar Yaşamaz’ İsmiinin İşlevi” bölümünde irdelenmiştir. Son olarak “Karakaplı Nizami Bey” bölümünde ise

Yaşar figürünün toplumsal sorunlar tarafından kuşatılmış hayatına bir son vermek amacıyla yaşayacağı dönüşümün Karakaplı Nizami Bey figürüyle sembolize edilişi ve yapıtın sonunda toplumsal sorunların bir parçası oluşuyla Karakaplı Nizami Bey'e dönüşümü incelenmiştir.

5. KAYNAKÇA

- Nesin, Aziz. Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz. Nesin Yayınevi, İstanbul, 1977.
- ¹ Razi, Okan. "Aziz Nesin'in "Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz" ile Carl Zuckmayer'in "Der Hauptmann von Köpenick" adlı eserlerinde "birey ve bürokrasi", Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Alman Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2005, 146 s.
- Taş, Cem. "Aziz Nesin'in Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz, Carl Zuckmayer'in Köpenick'li Yüzbaşı ve Friedrich Dürrenmatt'ın Büyük Romulus adlı eserlerinde mizah, hiciv ve ironi", Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yabancı Diller Eğitimi Ana Bilim Dalı, 2007, 165 s.